

NORGES HØYESTERETT

Den 27. november 2014 avsa Høyesterett dom i

HR-2014-02325-A, (sak nr. 2014/1419), straffesak, anke over dom,

I.

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Carl Graff Hartmann)

mot

A (advokat Johnny Veum – til prøve)

II.

A (advokat Johnny Veum – til prøve)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Carl Graff Hartmann)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Normann**: Saken gjelder anke over lagmannsrettens straffutmåling i sak om gjentatte tilfeller av voldtekt.
- (2) I straffesak mot A avsa Oslo tingrett 10. januar 2014 dom som for straffekravet hadde slik domsslutning:

"I **A, født 00.00.1978, frifinnes for hovediltalebeslutningens post I b, post I l og post II.**

A dømmes for overtredelse av

- **Straffeloven § 192 første ledd bokstav a jf. annet ledd bokstav a (elleve forhold)**
- **Straffeloven § 192 første ledd bokstav a jf. fjerde ledd (ett forhold)**
- **Straffeloven § 192 første ledd bokstav a jf. § 49 (ett forhold)**

- **Straffeloven § 193 første ledd (tre forhold), alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 15 – femten – år.**

Varetekt kommer til fradrag med 418 – firehundreogatten – dager."

- (3) A anket til Borgarting lagmannsrett. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, lovanvendelsen, saksbehandlingen, straffutmålingen og erstatningsavgjørelsen. Borgarting lagmannsrett avsa 27. juni 2014 dom som for straffekravet hadde slik domsslutning:
- "1. A, født 20. mars 1978, frifinnes for tiltalebeslutningen postene I d, I f, I g, I h, I i, I j og IV c.**
- 2. A dømmes for overtredelse av**
- **straffeloven § 192 første ledd bokstav a, jf. annet ledd bokstav a (fem forhold)**
 - **straffeloven § 192 første ledd bokstav a, jf. § 49 (ett forhold)**
 - **straffeloven § 193 første ledd (to forhold), alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 8 – åtte – år.**
- Varetekt kommer til fradrag med 585 – femhundreogåttifem – dager."**
- (4) A ble frifunnet for flere av forholdene i tiltalebeslutningen.
- (5) Påtalemyndigheten har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen. Det gjøres gjeldende at den utmålte straffen er for mild. Domfelte har inngitt motanke.
- (6) *Jeg er kommet til at anken må tas følge.*
- (7) A er amerikansk statsborger, født og oppvokst i Los Angeles, California. Sensommeren/høsten 2004 ble han tilknyttet basketballklubben B i X. Han spilte på herrelaget og var samtidig trener for jentelaget – jenter født i 1987 – i sesongen 2004/2005. Fra sesongen 2005/06 til sesongen 2007/2008 var han trener for forskjellige lag samtidig som han spilte på herrelaget.
- (8) B sa opp A sommeren 2008 etter at det var fremsatt klage mot ham om blant annet seksuell trakassering av kvinnelige spillere.
- (9) Han ble pågrepet 20. november 2012 og ble satt under tiltale 25. juli 2013. Som det fremgår av lagmannsrettens domsslutning, ble han i lagmannsretten dømt for fem fullbyrdete voldtekter til samleie, ett forsøk på voldtekt til seksuell omgang og to overtredelser av straffeloven § 193 første ledd.
- (10) Jeg vil helt kort omtale de forskjellige overgrepene:
- (11) *Overgrepet mot C:*
- (12) A er dømt for én voldtekt til samleie av C og for overtredelse av straffeloven § 193. C var en av de yngste jentene på laget. Lagmannsretten har lagt til grunn at voldtekten fant sted i begynnelsen av 2005, da C var bare 16 år gammel. Hun hadde en vanskelig

hjemmesituasjon med vold og rusmisbruk, som hun betrodde seg om til A. Domfelte var trener for det laget hun spilte på. Dette er bakgrunnen for at forholdet også er henført under straffeloven § 193.

- (13) Overgrepet mot C er slik beskrevet i lagmannsrettens dom:

"I forbindelse med et nachspiel hos tiltaltes kamerat D, som også bodde på Anker hybelhus, tok tiltalte med seg C til sin leilighet. C var beruset. Da de kom inn i hans leilighet, dyttet han henne ned på sengen og tok av henne klærne. C hadde menstruasjon, og tiltalte dro ut tampongen hennes. Han tvang seg på henne og hadde vaginalt samleie med henne til tross for at hun forsøkte å gjøre motstand og sa nei. Han holdt hendene hennes og holdt henne nede med kroppstygden sin. Han brukte ikke kondom.

...

C har fortalt, og lagmannsretten legger til grunn, at A etter overgrepet, ved flere anledninger hvasket til henne at 'det er ingen som kommer til å tro deg', og at han ba henne ha på seg tettsittende klær."

- (14) *Overgrepet mot E:*

- (15) A er dømt for én voldtekt til samleie av E og for overtredelse av straffeloven § 193. Han var treneren hennes da overgrepet skjedde. Dette er bakgrunnen for at straffeloven § 193 første ledd også er anvendt ved denne overtredelsen. E sluttet med basketball kort tid etter voldtekten for å slippe unna domfelte

- (16) Overgrepet, som fant sted i 2005, er slik beskrevet i lagmannsrettens dom:

"I februar/mars 2005, før en kamp, kontaktet A E og sa at hvis hun ville spille med drakt nr. 8, måtte hun komme hjem til ham og hente den. E gikk til tiltaltes leilighet. Tiltalte foreslo da at de skulle se opptak fra en tidligere kamp. E sa ja til dette. Leiligheten var liten. For å se på TV måtte man sitte på sengen. Da de satt i sengen, la tiltalte seg oppå henne, kledde av henne og trengte inn i henne vaginalt. E forsøkte å hindre ham ved så si stopp, sa at det gjorde kjempevondt og forsøkte å dytte ham bort. Han slo bort armene hennes og holdt henne nede med kroppstygden sin. Han brukte ikke kondom og fikk utløsning på maven hennes.

Da E begynte å kle på seg etterpå, sa tiltalte at de ikke var ferdige ennå. Han la henne ned på sengen igjen, og hadde samleie med henne i samme stilling til tross for at hun ba ham slutte og forsøkte å vri seg bort. Han brukte ikke kondom.

Etter at han var ferdig og E hadde kledd på seg, løftet A henne opp i lårene og holdt henne mot veggen mens han sa 'I can have fun with you sweetheart'. Han refererte da til en senere basketballcup i Y."

- (17) *Overgrepet mot F:*

- (18) A er domfelt for én voldtekt til samleie av F. F traff domfelte da hun delte leilighet med blant annet domfeltes daværende kjæreste.

- (19) Voldtekten av F i oktober 2006 beskriver lagmannsretten slik:

"F og tiltalte traff hverandre igjen på natten på et utested. Da utestedet stengte, dro de sammen med en venn av tiltalte til tiltaltes leilighet for å ha nachspiel. Idet de var på vei inn i leiligheten, fikk tiltaltes venn en telefon og gikk ut i gangen for å snakke.

Da tiltalte og fornærmede kom inn i leiligheten, prøvde tiltalte å rive av toppen hennes. Han kysset henne på brystet. F opplevde ham som truende og stor. Han trakk buksen og trusen hennes ned på knærne og la henne på sengen. Han trengte inn i henne vaginalt. F sa at hun ikke ville og tryglet ham om å slutte. Han hørte ikke på henne og sa at 'You know that you want this'. F forklarte at hun var veldig redd. Hun klarte etter hvert å skrike. Det ringte på døren. Hun fikk på seg klærne. Tiltaltes venn kom da inn.

Tiltalte brukte ikke kondom."

(20) *Overgrepet mot G:*

(21) A er domfelt for én voldtekt til samleie av G.

(22) G ble kjent med domfelte sommeren 2010. De var kjærester fra september samme år, men hun gjorde det slutt i november. I denne perioden hadde de frivillig sex med hverandre.

(23) Om overgrepet mot G i 2011 heter det i lagmannsrettens dom:

"Natt til 17. mai 2011 traff G og tiltalte hverandre tilfeldig på et utested. De tok taxi sammen ettersom de bodde i nærheten av hverandre. Tiltalte ville sove over hos fornærmede. Fornærmede sa ja til dette under forutsetning av at de ikke skulle ha sex. De la seg i fornærmedes seng. Hun hadde på seg joggebukse.

Fornærmede våknet tidlig på morgenen ved at tiltalte var inne i henne vaginalt. Hun lå på ryggen og hadde ikke joggebuxen på. Han holdt armene hennes fast. Hun sparket og slo og forsøkte å komme unna. Det lyktes ikke. Hun ropte gjentatte ganger uten at det hjalp. Hun fortalte ham også at hun nettopp hadde hatt en abort. Han sa at hun skulle slappe av. Han skulle ikke komme inne i henne. Tiltalte brukte ikke kondom. Han fikk utløsning etter å ha trukket seg ut."

(24) *Overgrepet mot H:*

(25) A er dømt for én voldtekt til samleie av H. Overgrepet fant sted i 2012.

(26) H jobbet det året i en basketballbutikk. Domfelte var venn med hennes arbeidskollega. Hun traff deretter domfelte på en fest, og de utvekslet telefonnummer. H fikk senere en tekstmelding fra domfelte med spørsmål om de skulle møtes. De møttes på en utekafé, og fornærmede ble med ham hjem for å se en film. Før hun takket ja til invitasjonen, presiserte hun at hun ikke ville ha sex.

(27) Om det videre hendelsesforløpet heter det i lagmannsrettens dom:

"I leiligheten fikk hun låne noen klær fordi hun skulle ligge over. Hun la seg i sengen hans, mens han tok en dusj. Han hadde sagt at det ikke var lov til å ligge i sengen med joggebukse på. Hun hadde sagt OK til dette og lå i trusen.

Da tiltalte kom fra badet, la han seg over fornærmede og kysset henne. Hun forsøkte å dytte ham bort, men han fortsatte. Han tok hånden hennes på penis sin. Den var hard. Han tok også hånden sin mellom bena hennes og stakk to fingre inn i vaginaen hennes.

Fornærmede ropte nei og ba om vann. Hun sa at de kunne ha sex etterpå. Hun sa dette i håp om å komme unna. De gikk ut på kjøkkenet, og tiltalte lot henne få vann. Hun gråt og sa at hun ikke likte det han hadde gjort. Han spurte da om hun ville gå hjem, noe hun bekreftet.

Fornærmede gikk deretter tilbake til soverommet for å kle på seg. Tiltalte stilte seg foran henne og spurte om hun lurte ham. Han sa at hun hadde sagt at hun ville ha sex etter at hun hadde fått vann.

Han satt seg deretter ved siden av henne på sengen, la henne ned og trengte inn i henne vaginalt forfra. Fornærmede har forklart at hun var livredd og nærmest lammet. Fornærmede spurte om han var klar over at han voldtok henne. Han fnøs av dette og spurte om hun ville at han skulle stoppe. Fornærmede sa ja. Han stoppet ikke. Fornærmede ba ham om bytte stilling slik at hun kunne ligge på maven. Hun har forklart at hun gjorde dette for å slippe å se ham.

Tiltalte brukte ikke kondom. Han spurte hvor han skulle komme. Fornærmede svarte på ryggen hennes. Han fikk utløsning der."

(28) *Overgrepet mot I:*

(29) A er dømt for ett forsøk på voldtekt til seksuell omgang med I, jf. § 192 første ledd bokstav a, jf. § 49.

(30) I var i 2010 kjæreste med en god venn av A, og hadde truffet ham sammen med kjæresten. I august det året var kjæresten i USA, og fornærmede traff A tilfeldig på byen. Han hadde ikke noe sted å overnatte, og I sa han kunne overnatte hos henne.

(31) Det videre hendelsesforløpet beskriver lagmannsretten slik:

"Fornærmede redde opp til ham på sofaen, og gikk selv og la seg på sitt soverom. Etter en stund kom tiltalte naken inn på rommet hennes og lurte på om han kunne sove i sengen hennes da sofaen var så kort. Fornærmede hadde sagt nei til dette. Han satte seg likevel tett inntil henne og ville kose. Hun dyttet ham bort. Han la seg inntil henne og holdt henne hardt. Han la seg deretter oppå henne, tok henne på brystene og prøvde å få hånden sin mellom bena hennes. Tiltalte sa at han kunne gi henne den beste sexen hun noen gang hadde fått. Fornærmede gråt og sa at hun ikke ville. Hun fikk tak i en finger og brakk denne bakover slik at tiltalte måtte slippe grepet om henne.

Fornærmede kom seg løs og inn i stuen. Der fikk hun på noen klær som lå der.

Han kom etter. Han ba om å få være til første buss. Fornærmede sa at det var uaktuelt. Hun var opprørt. Tiltalte gikk uten motstand."

(32) *Straffutmåling:*

(33) A ble, som nevnt, dømt for fem voldtekter til samleie, jf. straffeloven § 192 første ledd bokstav a, jf. annet ledd bokstav a og ett forsøk på voldtekt til seksuell omgang, jf. straffeloven § 192 første ledd bokstav a, jf. § 49. For voldtektene av C og E må det også tas hensyn til at den seksuelle omgang fant sted ved at domfelte misbrakte sin stilling som basketballtrener for dem, jf. straffeloven § 193.

(34) Ved lov 25. juni 2010 nr. 46 ble straffen for blant annet voldtekt til samleie skjerpet ved at minstestrafen ble hevet fra fengsel i to til fengsel i tre år. Straffen for en "vanlig" voldtekt til samleie forut for straffskjerpelsen i 2010 synes å ha vært fengsel i rundt to år og åtte–ni måneder, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 225 og Prop. 97 L (2009–2010) side 17. Det fremgår av forarbeidene til lovendringen i 2010 at normalstraffenivået for voldtekt som omfattes av minstestrafen, ikke bør være under fengsel i fire år, jf. Prop. 97 L (2009–2010) side 19. Dette er fulgt opp i Høyesteretts praksis. Jeg er enig med

lagmannsretten i at samtlige voldtekter til samleie i denne saken faller inn under normalstraffenivået for "vanlige" voldtekter på de respektive gjerningstidspunktene.

- (35) Voldtektene av C, E og F fant sted før lovendringen i 2010. Lagmannsretten har derfor tatt som utgangspunkt at straffen for det enkelte overgrep ligger på omkring to år og åtte måneder, men at det skal tas hensyn til at den seksuelle omgangen med C og E fant sted ved at domfelte misbrakte sin stilling som basketballtrener for dem, jf. straffeloven § 193. På denne bakgrunn har lagmannsretten vurdert det slik at fengselsstraffen for hvert av disse overgrepene ville ha ligget på omkring tre år. Jeg kan i det alt vesentlige slutte meg til dette, men bemerker at siden E ble voldtatt to ganger ved samme anledning, tilsier det at overgrepet mot henne isolert sett kvalifiserer for en straff på fengsel i noe over tre år.
- (36) Lagmannsretten kom videre til at straff for voldtektene av G og H, som skjedde etter lovendringen i 2010, ville ha ligget på fire års fengsel for hver av dem. Dette er jeg enig i. Forsøket på voldtekt til seksuell omgang med I fant sted høsten 2010. Lagmannsretten fant at straffen for dette forholdet isolert sett burde føre til fengsel i tre år og la til grunn at "tiltalte hadde til hensikt å ha samleie med fornærmede". Under henvisning til at tiltalen på dette punktet gjaldt forsøk på overtredelse av straffeloven § 192 første ledd bokstav a, er nok dette en noe for streng straff.
- (37) Om tidsforløpets betydning for straffutmålingen heter det i lagmannsrettens dom:
- "Lagmannsretten er av den oppfatning at tidsforløpet må tillegges til dels stor vekt i saken. På den ene siden har tiltalte begått flere seksuelle overgrep over et lengre tidsrom, hvilket normalt er skjerpene. På den annen side kan det etter lagmannsrettens vurdering stilles spørsmål ved politiets arbeid og henleggelsen av anmeldelsen fra F i 2006. Denne saken fremstår bevismessig for lagmannsretten som en av de sterkeste i sakskomplekset.**
- Dette gir ytterligere grunn til å spørsmålstille henleggelsen av anmeldelsen fra I i 2010. Også denne gjaldt mot kjent gjerningsmann, tiltalte, som i 2006 var anmeldt for voldtekt. Lagmannsretten er av den oppfatning at politiet må lastes for at sakene ikke ble oppklart/irettført tidligere. Det kunne også ført til at nye overgrep hadde blitt unngått.**
- Det er etter lagmannsrettens vurdering ikke grunnlag for kritikk av fremdriften av saken etter anmeldelsen fra H i 2012. Retten viser til at det kom inn en rekke anmeldelser. Det ble tatt ut tiltale i flere av disse."**
- (38) Etter norsk straffutmålingstradisjon er det sikker praksis for at tidsforløpet skal tillegges vekt. Hvilken vekt tidsforløpet skal ha, må imidlertid bero på en konkret skjønsmessig vurdering og vil blant annet variere med hvilken type overtredelse det er tale om. Tidsforløpet vil generelt bli tillagt mindre vekt ved alvorlige lovovertridelser.
- (39) I rettspraksis er det lagt til grunn at tidsforløpet har begrenset betydning i overgrepssaker mot mindreårige, noe som er begrunnet i at de fornærmede i slike saker har vanskelig for å si i fra. Rettspraksis i andre overgrepssaker – som for eksempel voldtekt – gir et noe mindre konsistent inntrykk, selv om tidsforløpet i disse sakene nok tillegges noe større betydning enn i de førstnevnte tilfellene.
- (40) Overgrepet mot H fant sted i 2012, og tidsmomentet kan ikke tillegges vekt ved utmålingen av straff for overgrepet mot henne. Overgrepene mot G skjedde i mai 2011 – for cirka tre og et halvt år siden – mens overgrepet mot I skjedde i august 2010, for cirka

fire år siden. Etter mitt syn får tidsforløpet bare begrenset betydning i disse to sakene, jf. Rt. 2001 side 1674.

- (41) Det er etter dette særlig de tre voldtektene fra 2005 og 2006 hvor det er aktuelt å hensynta tidsforløpet ved straffutmålingen. Tidsforløpet som er gått fra de tre første overgrepene fant sted, må etter mitt syn tillegges en ikke ubetydelig vekt ved straffutmålingen. Lagmannsretten synes imidlertid å ha tillagt momentet for stor betydning. Jeg er ikke enig med lagmannsretten i at det kan tillegges vekt at nye overgrep hadde blitt unngått dersom sakene hadde blitt oppklart og iretteført tidligere.
- (42) Fra rettspraksis viser jeg til Rt. 1998 side 180, hvor det var det gått omkring ni år fra overgrepet fant sted. Om tidsforløpets betydning for straffutmålingen heter det:
- "Forholdets graverende karakter tilsier en streng straff. Men jeg er blitt stående ved at fire måneder av fengselsstraffen kan gjøres betinget. Jeg legger da avgjørende vekt på tidsforløpet i sammenheng med meddelelsen om henleggelsesbeslutningen i 1989 og at domfelte har sittet i varetekt i hele 277 dager. Jeg antar at det vil bli overveid å anse ham løslatt på prøve, jf fengselsloven § 35 annet ledd."**
- (43) Selv om et ønske om å unngå gjeninnsettelse kan ha hatt betydning for straffutmålingen, har saken likhetstrekk med saken her. Som det vil ha fremgått, er det også i denne saken nå gått rundt 8 – 9 år siden de eldste overgrepene fant sted.
- (44) Straffeloven § 62 første ledd får anvendelse ved utmålingen av straffen. Bestemmelsen fastslår det såkalte straffskjerpelsesprinsippet, der det tas utgangspunkt i det mest alvorlige forholdet, og det deretter gis et tillegg i straffen for de øvrige overtredelsene. En kan enkelt si at det "av rimelighetsgrunner gis en viss 'rabatt' for de mer omfattende forhold", jf. Rt. 1997 side 1976. Påtalemyndigheten har gjort gjeldende at lagmannsretten har gitt for stor strafferabatt i medhold av § 62. Dette er jeg enig i.
- (45) Lagmannsretten har ved den samlede vurderingen tatt utgangspunkt i Rt. 2010 side 676. Domfelte hadde begått åtte alvorlige seksuallovbrudd som fordelte seg over et tidsrom på ni år. Saken gjaldt forvaring, men det fremgår av dommen at den alternative tidsbestemte straffen ville vært fengsel i 12 år, jf. avsnitt 44.
- (46) Jeg er enig med lagmannsretten i at vår sak skiller seg fra denne dommen i første rekke ved at voldselementet er vesentlig mindre, men den gjaldt på den annen side overgrep som alle fant sted før straffskjerpelsen i 2010. Etter mitt syn gir dommen liten veiledning for utmålingen av straffen her.
- (47) Forsvareren har gjort gjeldende at det må tillegges vekt i formildende retning at domfelte har erkjent å ha hatt sex med de fornærmede. Han har videre fremhevet belastningen med den omfattende pressedekningen av saken. Disse forholdene får etter min oppfatning ikke betydning. Det foreligger ikke noen tilståelse i straffeloven § 59 annet ledds forstand.
- (48) Jeg er etter en samlet vurdering kommet til at straffen settes til fengsel i 11 år. Til fradrag kommer 738 dager for utholdt varetekt.
- (49) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 11 – elleve – år. Til fradrag kommer 738 – syvhundreogtrettiåtte – dager for utholdt varetekt.

- (50) Dommer **Ringnes:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (51) Dommer **Bergsjø:** Likeså.
- (52) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (53) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (54) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 11 – elleve – år. Til fradrag kommer 738 – syvhundreogtrettiåtte – dager for utholdt varetekt.

Riktig utskrift bekreftes: